

קריאת

מנ"ר הגאון הרב שקד ביהודה שליט"א

רב קהילת
"אור החיים הקדוש" אלעד
וראש כולל
"תפארת הקדש" ללימוד תורת
הנגלה והנסתר

סמוכים לעד לעולם

בתחילה כדרכנו בקודש נראה את הסמיכות של הפרשה הקודמת- תולדות לפרשתנו- ויצא.

פרשת תולדות מסתיימת במילים: 'לו לאִשָּׁה ופרשתנו פותחת במילים: 'וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שֶׁבַע וַיֵּלֶךְ חֲרָנָה'.

לאחר שלמדנו בפרשה הקודמת שיעקב לקח את הברכות מעשו, ועשו רוצה להרוג אותו, התורה מספרת שהוא יצא מארץ ישראל לקחת אשה כמו שהוא צווה מאביו ואמו, ואף על פי שאמו ציוותה עליו לברוח מעשו, וזו הייתה עיקר מטרתה, אבל ליצחק היא לא אמרה זאת, היא לא סיפרה לו שהיא שמעה ברוח הקודש שעשו חושב בליבו להרוג את אחיו. ואם ישאל השואל מדוע יצחק לא שמע זאת גם? התשובה היא שזהו נכלל במה שאמרו חז"ל שהאימהות היו גדולות ברוח הקודש מהאבות.

וזהו הדיקוּק בפס' בפרשה הקודמת: 'וַיִּשְׁמַע יַעֲקֹב אֶל אָבִיו וְאֵל אִמּוֹ וַיֵּלֶךְ פָּדְנָה אֶרֶם', דהיינו על מנת לקיים גם מצוות כיבוד אב וגם מצוות כיבוד אם, יעקב היה צריך ללכת לכל אחד לפי כוונתו. הכוונה של אביו הייתה שהוא יצא על מנת לקחת אשה, וכוונתה של אמו הייתה שהוא יברח מעשו. וזהו הסיבה שכתוב אצלנו בפרשה 'וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שֶׁבַע' לקיים מצוות כיבוד אמו, 'וַיֵּלֶךְ חֲרָנָה' לקיים מצוות אביו.

יעקב הלך לשאת אשה אחת, ובסופו של דבר נשא ארבע נשים, וזה רמוז בפס': 'וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שֶׁבַע' שהוא סופי תיבות 'ארבע'. והוא דווקא בסופי תיבות להשמיע לנו מה יהיה בסופו של דבר שהוא יחזור עם ארבע נשים, אע"פ שלא תתכן כן מתחילה.

מנין הפסוקים- קמח

ישנו דבר מאוד מעניין שמצינו בחומשים, שבכל פרשה מונים את מנין הפסוקים של הפרשה. בפרשה שלנו יש קמ"ח (148) פסוקים. ראיתי שאומרים בדרך רמז כמה דברים יפים:

ראשית הגמ' (יבמות סב:) כותבת שמי ששרי ללא אשה- שרי ללא ברכה, עיקר הברכה של האדם בביתו ובעיקר בפרנסה היא בזכות האשה. וכן הגמ' (בבא מציעא נט) כותבת: 'אמר רבי חלבו: לעולם יהא אדם זהיר בכבוד אשתו שאין הברכה מצויה בתוך ביתו של אדם אלא בשביל אשתו', ובפרשה שלנו שמדברת על נישואי יעקב אבינו עם האימהות הקדושות, מנין הפסוקים הוא קמח לרמוז על ענין זה.

דבר נוסף בענין נישואי יעקב אבינו ומספר הפסוקים - קמח הוא צירוף של אותיות מחק. והגמ' (ירושלמי ביכורים פרק ג' הלכה ג') כותבת שכל הנושא אשה מוחקים לו עוונותיו. (לאפוקי מהגמ' ביבמות סג: שכותבת שרק פוקקים עוונותיו, ועיין עוד ילקוט שמעוני על הפסוק: 'וַיֵּלֶךְ עִשָּׂו אֵל יִשְׁמָעֵאל וַיִּקַּח אֶת מַחֲלָה- ר' יהושע בן לוי אמר: נתן דעתו להתגייר. מחלת, שנמחלו לו עוונותיו').

אחד מהדברים שאומר האדמו"ר מגור שהסיבה שמוחקים עוונותיהם של החתן והכלה, שאם חלילה יהיה איזה שהוא נזק בבית או ברכוש, שלא יוכלו בני הזוג להאשים אחד את השני ולומר שבגלל העוונות של אחד מהצדדים קרה הדבר, אלא שניהם פתחו דף חדש.

בהזדמנות שאמרתי מאמר זה של הירושלמי, הקשה עלי אחד התלמידים מהמשנה בנגעים שלומדת מהפסוק: 'וביום הראות בו' (ויקרא יג יד) שיש ימים שבהם הראייה מתקיימת כרגיל, ויש ימים שבהם לא רואים, כגון שבעת ימי המשתה של חתן. דחיית ראיית הנגע מאפשרת לחתן להשלים את שבעת ימי שמחתו מבלי שייכנס לדיני טומאה וצער הכרוכים בנגעים, ורק לאחרים יבוא הכהן לבדוק את הנגע כדת וכדין. וידוע שהנגעים באים על עוונות, אם כך איך הגיעו לחתן הנגעים והרי מחלו לו את עוונותיו בחופה? עניתי לו שזוהי לא קושיה, שהרי מחלו לחתן את העוונות, ומיד לאחר החתונה יכול להיות שנכשל בעוון לשון הרע או עוון אחר ועל כך הגיעו הנגעים.

מה קודם למה, נישואין או תורה?

'וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שֶׁבַע וַיֵּלֶךְ חֲרָנָה'.

יעקב אבינו היה ארבע עשרה שנים בבית שם ועבר ולמד שם תורה, התורה לא מספרת לנו זאת במפורש. אלא היא מספרת איך יצחק שולח אותו לשאת אשה- 'וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שֶׁבַע וַיֵּלֶךְ חֲרָנָה', ופסוק לאחר מכן כתוב: 'וַיִּפְגַּע בְּמָקוֹם וַיֵּלֶךְ שָׁם כִּי בָּא הַשֶּׁמֶשׁ... ואנו צריכים לדעת שבין שתי הפסוקים האלו היו ארבע עשרה שנים. חז"ל בסוף מסכת מגילה (וכן רש"י בסוף הפרשה הקודמת) מגלים לנו שיעקב עצר בדרך בבית שם ועבר ולמד שם ארבע עשרה שנים.

והגמ' למדה מכך הלכה- שגדול תלמוד תורה יותר מכיבוד אב ואם. שבכך שיעקב אבינו התעכב בבית לכן עשרים שנה, ועוד שנתיים בדרך חזרה והוא לא שימש את אביו יצחק בשנים האלו, הוא נענש שיוסף הצדיק גם לא שימש אותו עשרים ושנים שנה. ואילו על הארבע עשרה שנה שהוא למד בבית שם ועבר תורה הוא לא נענש עליהם.

מה שגרם ליעקב אבינו לשנות את התוכנית ללכת לבית לבן, היא הגמ' בקידושין (כט.) ששואלת מה קודם למה- האם אדם ילמד תורה ולאחר מכן ישא אשה, או קודם ישא אשה ולאחר מכן ילמד תורה? הסבר התשובה על פי התוספות היא שזה תלוי במצב הכלכלי של האדם, אם יש לאדם ממון ישא אשה קודם, ולאחר מכן יוכל ללמוד תורה. אבל אם האדם הוא לא בעל ממון וישא אשה, הוא יהיה חייב להתעסק בפרנסת וטרדות הבית, ולא יוכל ללמוד תורה כדבעי, לכן באופן כזה ילמד תורה ורק לאחר מכן ישא אשה.

שיעקב אבינו יצא לשאת אשה, הוא יצא עם הרבה ממון. יצחק ורביקה שלחו אותו עם נדוניה גדולה. ולכן הוא לא היה צריך להתעכב אצל לבן, אם היה לו כסף הוא היה נותן את הנדוניה ולא היה צריך לעבוד אצלו, שהרי מה שגרם לו לעבוד אצלו מכיוון שהוא בא ללא כסף. והיכן כל הכסף שיצחק ורביקה הביאו לו? על כך מספר המדרש שבדרכו לבית לבן, אליפז בנו של עשו רדף אחריו, וצווה על ידי אביו להרוג אותו. שתפס אותו אליפז, אמר לו יעקב אבינו שלא יהרוג אותו, ובאם יקח לו את כל כספו ורכושו הוא יוכל לקיים את ציווי אביו, שהרי עני חשוב כמת. ואכן אליפז לקח את כל כספו ורכושו ואפילו בגדים שעל גופו הפשיט ממנו, ולכן

פרשת ויצא

הדלקת נרות	צאת שבת	ה"ת
16:08	17:07	אלעד
16:00	17:11	ירושלים
16:04	17:05	חיפה
16:16	17:08	אשדוד

ולכן נתן דעתו לחזור לשם ולהתפלל, ומיד קפצה לו הדרך. ומכאן אומרים בעל המוסר שרואים לפעמים אדם שעושה כבוד דרך ארוכה ועצומה, ואם יודע שפספס דבר מסוים יחזור חזרה ללא התעצלות ולמדו זאת מיעקב אבינו. וכתבו על כך דרשות שלמות על דרך המוסר.

אבל מי שיעיין בתרגום ירושלמי על הפס' הנ"ל, יראה שכתוב שם שלא רק בדרכו חזרה לירושלים קפצה לו הדרך, אלא גם ההליכה לחרון הייתה בקפיצת הדרך.

מלאכים עולים ויורדים בו-ביעקב

‘וַיְהִי־לִּי וְהָנָה קָלָם מִצֵּב אֶרְצָה וְרָאִשׁוּ מִגֵּיעַ הַשְּׁמַיְמָה וְהָנָה מְלָאכֵי אֱלֹהִים עֲלִים וְיֹרְדִים בּוֹ’.

ישנה קושיה מפורסמת, מדוע כתוב מלאכים עולים ויורדים בו, לכאורה היה צריך להיות כתוב יורדים ועולים בו, שהרי המלאכים נמצאים בשמים. ישנם כל מיני הסברים כמו לדוגמה שמלאכים של ארץ ישראל עלו ומלאכים של חו"ל ירדו. אבל ישנו פירוש נפלא על דרך הרוחניות, שמסביר שכתוב בהמשך: ‘וְהָנָה ה' נֶצֶב עָלָיו’ משמע שהשארית השכינה הייתה על יעקב אבינו, ועל פי הקבלה מסבירים שעליה וירידה זהו לא בהכרח פעולה גשמית, אלא זהו פעולה רוחנית כמו התעלות רוחנית או ירידה רוחנית.

שאנו אומרים שהמלאכים נמצאים בשמים, זהו לא כפשוטו בשמים- שהם מרחפים על העננים, אלא אנחנו מתכוונים שהשמים זהו העולמות הרוחניים, ומכיוון שהחומר של המלאכים זך יותר משל בני האדם, לכן הם יכולים להיות במקום יותר גבוה- הם נמצאים במימד רוחני יותר שנקרא שמים. ובשביל לרדת לעולם הזה הם צריכים להתלבש בלבושים גשמיים. מה שקרה בחלום יעקב הוא מכיוון שהשראת השכינה הייתה אצל יעקב אבינו- המלאכים ירדו לכיוון יעקב ששם נמצאת השכינה, וזה נקרא שהם עלו, וכאשר הם מתרחקים מיעקב אבינו ומתרחקים מן השכינה אזי נקרא שהם יורדים. ומדויק- ‘מלאכי עולים ויורדים בו’- ביעקב.

יעקב היה בעליה או בירידה?

ישנה סתירה בספרי הקבלה האם יעקב אבינו היה כאן בירידה רוחנית או עליה רוחנית? נסביר:

יעקב אבינו היה ארבע עשרה שנה בבית שם ועבר, ומסופר שם שהוא לא ישן שנת קבע, אלא נמנם קצת על אצילי ידיו. וזאת מכיוון שהיה במוחין דגדלות, שהרי שינה היא בחינה של סילוק מוחין. לאחר מכן שהוא יצא מבית שם ועבר והלך חרנה (מלשון חרון אף), בדרכו עבר בהר המוריה ושם כתוב שהוא נרדם- רומז למוחין דקטנות, ולכן כתוב ‘מלאכי אלהים’- שהוא שם של דין. ולכן הסילוק מוחין היה באותו שלב, כך מבואר מדברי רבנו האר"י זצוקללה"ה.

לעומת זאת בספר ‘מגיד מישרים’, מסביר המלאך המגיד לרבי יוסף קארו זצ"ל שהפסוק ‘וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שָׁבַע’- זהו השבע ספירות התחתונות, ‘וַיֵּלֶךְ חֲרָנָה’- זה לג' הראשונות. ומפרט לו שהמילה ‘וַיֵּלֶךְ’ מורכבת מהאות י' שזהו החכמה, ל' זהו הבינה, כ'- כתר. ורואים מכאן שיעקב אבינו תיקן את כל הז"ת והגיע עד הכתר, ולכן בוודאי היה במוחין דגדלות. לכאורה יש סתירה בדעת המקובלים.

ראיתי הסבר נפלא על הסתירה הזו:

מסבירים מתי שהצדיק האמיתי נמצא במוחין דגדלות ודאי שהוא בגדלות ובמדרגה גבוהה. אבל מתי שהוא נמצא בירידה רוחנית, מתי שיש לו סילוק המוחין והוא לא מצליח ללמוד תורה ולעבוד את ה' כדבעי, לבו נשבר בקרבו, והוא מתפלל

הוצרך יעקב אבינו לטבול בנהר במערומיו, ורק לאחר שהגיע פרש והוריד את בגדיו וטבל בנהר ומת, עלה מהנהר ולבש את בגדיו ויכל להמשיך בדרכו.

ולכן שיעקב יצא לשאת אשה הסיבה היא כי היה לו ממון, ועכשיו שאין לו ממון, הוא היה צריך ללכת לבית שם ועבר ללמוד תורה ורק לאחר מכן לשאת אשה.

מי אמר שעשו סובר כמו הגמ'?

בהקשר למדרש זה, ראיתי חידוש נפלא שהובא בספר ‘גנא דפלפי’:

טענתו של יעקב אבינו לאליפז בנו של עשו שעני חשוב כמות, היא מהגמ' (נדרים סד:) שכונתת כך: ‘ארבעה חשובין כמות עני ומצורע וסומא ומי שאין לו בנים’. ואילו אליפז שאל את יעקב, מנין לו שאביו סובר כמו התנא הזה, אולי עשו בכלל סובר שעני לא חשוב כמות. על כך ענה לו יעקב: ישנם כמה דעות מדוע יצחק אבינו נעשה עיוור לעת זקנתו.

-השהתכל בפניו של עשו, וכתוב בגמ' (מגילה כח.) שכל המסתכל בצלם פנים של רשע עינו כהות.

-מכיוון שהנשים של עשו היו מקטירות לעבודה זרה והעשן נכנס לעיניו וסימא אותם.

-בשביל שיעקב יבוא וייקח את הברכות במקום עשו.

-בעקידה יצחק הציץ בשכינה והתחייב מיתה ובשביל שלא ימות בפועל נגזר עליו שיהיה עיוור ועל ידי כך פדה את עצמו מהמיתה. שכן עיוור חשוב כמות. וצ"ל שהחלה ראייתו להידרדר עד שלעת זקנתו איבד ראייתו לגמרי כפי שהתורה כותבת.

אם היינו שואלים את עשו, לפי איזה דעה אתה חושב שיצחק נהיה עיוור? אם נאמר כדעה הראשונה בגלל שיצחק הסתכל לך על הפנים, היה עונה: ‘מה פתאום זה לא יכול להיות שהרי יעקב אבינו אמר לי: ‘כִּי עַל כֵּן רָאִיתִי פָּנֶיךָ כְּרֹאת פְּנֵי אֱלֹהִים וְתַרְצֵנִי’.

ואם נאמר בשביל שאח שלך יקח לך את הברכות במקומך, היה עונה: ‘מה פתאום אח שלי הוא גנב’!

ואם נאמר בגלל שהנשים שלך היו מקטירות לעבודה זרה, היה עונה: ‘מה פתאום הנשים שלי צדיקות אחת אחת’!

זאת אומרת שעשו יטען שיצחק נעשה עיוור בגלל הטעם שהוא הציץ בשכינה.

לכן יעקב אמר לאליפז: אביך סובר כמו הגמ' הנ"ל שאומרת שארבעה חשובים כמות, ואם עיוור חשוב גם עני חשוב כמות- שהרי זהו אותו תנא שדרש זאת. לכן תקח את כל רכושי ואל תהרוג אותי בפועל.

ולכן שיעקב אבינו נשאר ללא שום ממון, הלך ללמוד בבית שם ועבר ארבע עשרה שנה תורה, ומשם הוא המשיך לחרון לבית לכן לשאת אשה.

ישנו רמז יפה מאוד על הפסוק: ‘וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר’- יעקב יצא מבאר שהיא באר מים חיים- התורה הקדושה, ‘שָׁבַע’- ר"ת בית שם עבר (הו' היא חיבור), ‘וַיֵּלֶךְ חֲרָנָה’- הלך לבית לכן לשאת אשה.

גם בהלוך קפצה לו הדרך

‘וַיִּפְּגַע בְּמָקוֹם וַיֵּלֶן שָׁם כִּי בָא הַשֶּׁמֶשׁ וַיִּקַּח מַאֲבָנֵי הַמָּקוֹם וַיִּשֶׁם מִרְאשֵׁיתוֹ וַיִּשְׁכַּב בְּמָקוֹם הַהוּא’.

יעקב יצא מבאר שבע והגיע עד חרן שזהו אזור עיראק, והלך כבוד דרך ארוכה, ורק לאחר מכן שהוא הגיע לחרון הוא חשב על כך שהוא עבר את ירושלים ולא התפלל שם,

מות רחל: יש מפרשים שאומרים שיעקב נענש במות רחל אשתו בדרך, בין השאר, בגלל שעיקב את הנדר.

מעשה דינה: אירוע חטיפתה ואונס דינה בתו בידי שכם בן חמור מיוחס במדרשים (מדרש תנחומא) בין היתר כעונש על איחור פירעון הנדר.

הקב"ה אף התגלה אליו שוב בבית אל (לאחר מעשה דינה) וציווה עליו במפורש לעלות לשם ולקיים את הנדר: 'קום עֲלֵה בֵּית אֵל וְשָׁב שָׁם, וַעֲשֵׂה שָׁם מִזְבֵּחַ לָאֵל הַנִּרְאָה אֵלֶיךָ בְּבִרְחָה מַעֲשֵׂה אֲחִיךָ' (בראשית ל"ה, א'). רק לאחר ציווי זה, יעקב עולה לבית אל, בונה מזבח, ומקיים את נדרו.

קושייתו של האדמו"ר מסאטמר

ואם כך הדבר ישנה קושיה של הגה"ק רבי יואל טייטלבוים-האדמו"ר מסאטמר. בשביל להבין את הקושיה שלו, נרחיב קצת על לשון הנדר של יעקב אבינו:

כל המפרשים שואלים על לשון הנדר של יעקב אבינו, מהו הפירוש- ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש, ודאי שלחם אוכלים ובגד לובשים. ידוע הפירושים המפורסמים, שישנם אנשים שיש להם לחם לאכול אבל הם רגישים לגלוטון, וישנם אנשים עם בגדים רבים אבל הם חולים במיטתם עם פיג'מה. אך לא למפורסמות אני כותב, אלא הייתי רוצה להתעכב על פירושו של הכלי יקר על קושיה זו:

הכלי יקר מסביר שיעקב אבינו התפלל לא להיות עני מדי וגם לא עשיר מדי, וכך לשונו:

'ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש כי השמירה מן החטא הוא שלא ילמוד מדרכי הרשעים ויש עוד דרך אחר אשר על פיו יהיה כל ריב וכל נגע והוא העושר המעוור עיני בעליו ומונע את האדם מן הדרך הישר, כי לא לחנם בקש שלמה ואמר (משלי ל"ה) רש ועושר אל תתן לי הטריפני לחם חקי. ע"כ אמר גם יעקב שימנעוהו ה' מן זהב ורב פנינים, אלא יתן לו לחם כדי לאכול ובגד כדי ללבוש, דהיינו ההכרחי ולא יתן לו מותרות, ובזה מיושב מה שהזכיר לאכול וללבוש כי ה"ל ונתן לי לחם ובגד, וכי ס"ד שילבוש הלחם ויאכל הבגד עד שהוצרך לפרש לחם לאכול, אלא ודאי שרצה לשלול בזה שלא יתן לו לחם יותר מכדי אכילתו, ובגד יותר מכדי צרכו, וינצל מן החטא, ע"כ אמר מיד ושבתי בשלום אל בית אבי כי בתנאי זה אוכל לשוב בשלום שלם מן החטא כמו שפירש"י. עכ"ל.

על פירוש זה של הכלי יקר, מקשה רבי יואל, הרי בהמשך החומש בפרק ל' פסוק מ"ג כתוב במפורש על יעקב אבינו: 'וַיִּפְרֹץ הָאִישׁ מֵאֵד מֵאֵד וַיִּהְיֶה לוֹ צֹאן רְבֹת וּשְׂפָחוֹת וַעֲבָדִים וּגְמָלִים וְחֲמֹרִים', וכותב רש"י: 'מוכר צאנו בדמים יקרים ולוקח לו כל אלה'. משמע שיעקב אבינו היה עשיר מאוד.

אם נאמר כמו פירושו של הכלי יקר, שיעקב אבינו ביקש לחם לאכול ובגד ללבוש, משמע לא להיות עשיר מדי ולא עני מדי, לכאורה הבקשה של יעקב אבינו לא התקבלה, כי ראינו מהמשך הפסוקים שיעקב אבינו כן היה עשיר גדול, ואם כך שבקשתו לא התקבלה, על מה הוא נענש בזה שהוא איחר לקיים את נדרו?

תירוצו של האדמו"ר מסאטמר

הרב מתת'ן תירוצו נפלא וצריך לדעת שהוא היה נאה דורש ונאה מקיים:

הרב מסביר שהתפילה של יעקב אבינו הייתה לחם לאכול ובגד ללבוש, יעקב אבינו ביקש את הדעת להבין שכל מה שאני צריך לעצמי זהו רק בגד לאכול ולחם ללבוש, וכל שאר הנכסים, השפע והעשירות להבין שזה לא שלי, אלא אני רק צינור לחלק צדקות לרבים ולעשות עם זה מצוות ומעשים

להקב"ה בלב נשבר ונדכה. ולאחר זאת הוא מגיע להכנעה ושפלות שהם מעלים אותו למדרגה יותר גבוהה מאילו היה לומד תורה. וכך אפשר ליישב את שני הדברים יחדיו:

לעולם היה ליעקב סילוק מוחין שהוא הגיע להר המוריה ונדרם, רק הסילוק הזה גרם לו לענווה ושפלות והעלה אותו למקום יותר גבוה מאשר היה בבית שם ועבר. וזהו הכוונה שעלה לג' ראשונות.

הענווה גדולה מכולם

ורק בשביל לסיים את הדבר- אם נעשה ר"ת למפרע: 'והנה ה' ניצב עליי', נקבל אותיות 'עניו', לרמוז לכך שבזכות הענווה והשפלות ה' ניצב עליו, ועל ידי הענווה זוכים למדרגות הגבוהות ביותר, כמו שכותבת הגמ' (נדרים לח.) שאין הנבואה שורה אלא על חכם, גיבור, עשיר, ועניו. ושואלים הרי בשלמא אדם שיזכה שישירה עליו הנבואה מובן שצריך להיות ענו וחכם, אבל עשיר וגיבור? על כך עונה רבי חיים מוולאז'ין זצ"ל בספרו רוח חיים- שעל מנת שמידת הענווה תהיה אצל האדם בתכלית השלמות צריך שיהיה לאותו האדם ניסיון של גאוה, אם אין לאדם ניסיון של גאוה הוא יכול להיות ענו, אבל לא נוכל לומר עליו שהוא קנה את מידת הענווה בשלמות.

ולכן הסבר הגמ' הוא שלעולם הנבואה שורה אלא על העניו, אבל בשביל שהוא יהיה עניו באמת, הוא חייב להיות גם עשיר וחכם וגיבור, שיהיה לו על מה להתגאות, ובכל זאת הוא לא מתגאה.

יעקב הוא בחינת קטנות לשון עקב וזו הסיבה שאפשר לומר שגם כאשר יעקב נקרא בשם ישראל, ושם ישראל הוא שררה- 'כִּי שָׂרִיתָ עִם אֱלֹהִים וְעַם אֲנָשִׁים וְתוֹכַל', עדין ממשיכים לקרוא לו גם בשם יעקב. ויש ששואלים הרי ששינוי את השם של אברהם אבינו מאברם לאברהם, כותבת על כך הגמ' (ברכות י"ג): 'כל הקורא לאברהם אברם עובר בעשה'.

אלא שצריך להסביר שאצל יעקב זו הייתה בחינה אחרת, יש בחינה של יעקב שהיא מראה על קטנות שפלות וענווה, ויש עניין של ישראל שצריך לדעת מתי צריך גם לנהוג בשררה.

ובאה התורה ללמד אותנו שאצל יעקב אבינו מעולם לא נעקר שם יעקב ממקומו, זאת אומרת שגם מתי שהוא קיבל שם ישראל ושררה הוא עדין המשיך להיות יעקב ועניו בבתחילה.

ולכן שהגמ' (סוטה ה.) כותבת שתלמיד חכם צריך שיהיה לו שמינית שבשמינית מן הגאוה, כותב הגר"א זצ"ל ששמינית בשמינית רק כמו יעקב, יעקב תמיד הקטין את עצמו. יעקב אומר על עצמו: 'קִטְנִיתִי מִכָּל הַחֲסָדִים וּמִכָּל הָאֱמֶת' - גם אם עשיתי משהו חסדים ומעשים טובים בחיים שלי לא נשאר מהם כלום מרוב החסדים שאני מקבל מהקב"ה. ופסוק זה נכתב בפרשה השמינית בתורה (וישלה) בפס' השמיני מתחילת הפרשה (פרק לב פס' יא), וזהו מידת הגאוה שמותר שיהיה לאדם שהיא גאוה לצורך ענווה.

נדרו של יעקב אבינו

'וַיִּדַּר יַעֲקֹב נֶדֶר לֵאמֹר אִם יִהְיֶה אֱלֹהִים עִמָּדִי וְשָׁמְרָנִי בְּדֶרֶךְ הַזֶּה אֲשֶׁר אֲנִי הוֹלֵךְ וְנָתַן לִי לֶחֶם לֶאֱכֹל וּבְגָד לְלַבֵּשׁ'.

כתוב שיעקב התעורר משנתו, הוא נודר נדר שאם הקב"ה ישמור עליו וילווה אותו, יתן לו ביגוד ואוכל, הוא מתחייב שהאבן שהוא ישן עליה תשמש מזבח להקריב קרבנות לה', ומכל רכוש שיהיה לו הוא יפריש מעשר לה'. מדברי חז"ל אנו רואים שבקשתו של יעקב אבינו התקבלה, ואכן הוא נענש על כך שאיחר לקיים את נדרו בכמה אופנים:

שאלה שאל את הרב

שאלה:

שמעתי מתלמיד חכם שישנם כ-170 פסקי הלכה של הבן איש חי שפוסק בהם כנגד פסקי מרן השולחן ערוך, למרות שהבן איש חי עצמו כתב "קיבלנו הוראות מרן". הדבר נראה כסתירה בדבריו.

א. כיצד נוכל להבין את סתירה זו? האם יש ביאור מוסמך?

ב. יש הטוענים שהבן איש חי פוסק בכמה מקומות כדעת הרמ"א, ואף הרב יצחק יוסף שליט"א כתב בספריו שיש לכך כמה סיבות – אחת מהן, שבדורו של הבן איש חי הייתה מגפה, ומתו בה הרבה חכמים, והיה רב גדול אשכנזי שהשפיע עליו. ועוד, שהבן איש חי לא גר בארץ ישראל, ולכן חלק מפסקיו שונים מפסקי מרן הבית יוסף, אולם אם היה גר בארץ, היה ודאי פוסק כמוהו, ולא היה סוטה בכ-170 הלכות.

ג. ידוע שלפי הרמ"א, נשים מברכות על מצוות עשה שהזמן גרמא (כמו ארבעת המינים), וגם הבן איש חי הסכים לכך, ונראה שהוא מקל בזה, ולא מחמיר – וזה קצת קשה, כי ברוב פסקיו הוא פוסק כדברי האר"י והרש"ש, כדברי המקובלים. ולמה כאן הוא פוסק דווקא כדעת הרמ"א?

תשובה:

א. כדאי לעיין בזה באורך וברוחב בקונטרס 'יראת ההוראה' שנדפס בספר 'מקביצאל' מהדורת סאלם ותר"צ.

ב. ישנו הרבה חוסר ידיעה ודיוק בגוף השאלה, ורק אומר בקצרה שהמגיפה לא היתה בזמן הבא"ח אלא הרבה לפניו ועיין בזה בספר 'ישיבות בגדאד' ח"א עמ' 25 שהמגיפה היתה בסוף שנת תק"ב למעלה מתשעים שנה לפני שהבא"ח נולד, ולא היה שום רב אשכנזי שהשפיע עליו, ואם תרצה לדעת באופן יסודי ונכון את שיקום יהדות בבל ע"י רבינו צדקה חוצ'ין זצ"ל ועוד ע"ש בספר הנ"ל בהרחבה מפני שאין כאן המקום. עוד יש לציין שרק בפסקים שתלויים במנהג אפשר לומר שאם הבא"ח היה גר בא"י היה פוסק כמנהג א"י דפשוט שבגדאד יש לפסוק כמנהג בגדאד ובא"י כמנהג א"י, אולם במחלוקת הפוסקים בדעת מרן השו"ע או כאשר גדולי האחרונים חולקים על דעת מרן השו"ע או שדעת רבינו האר"י ז"ל אינה כדעת מרן השו"ע אלו סוגיות שכל אחת לגופא מרן הבא"ח הכריע כדעתו הרחבה ובדר"כ אנו משתדלים ללכת לאורו והשי"ת יעזורנו על דבר כבוד שמו.

ג. אין זה קשור לקולא וחומרא, אלא למנהג. והמנהג בבגדאד בזה היה לברך, ובמקום מנהג לא אמרינן סב"ל, דרך אגב יש עוד כמה מקומות אצל הספרדים שנהגו כן, אולם אנו כיום בא"י נוהגים בזה כדעת מרן השו"ע.

טובים. ולכן לאחר שהוא קיבל את הדעת הזו, הוא כן היה יכול להיות בעל נכסים וממון רב, כי זהו ממון לטובתו של האדם ולא לרעתו, וכך נדרו התקיים, כי כל בקשתו של יעקב אבינו שלא יהיה לו עושר שמור לבעליו לרעתו.

ולמה כתבתי שהוא היה נאה דורש ונאה ומקיים – כי לא היה כדוגמתו של רבי יואל שהיה מחלק צדקות לעניים ברמות שאי אפשר לתאר ולשאר.

הרב שך זצ"ל שהספיד אותו סיפור שהוא אמר שהוא מכיר אותו ממקור ראשון. וכל הוא סיפר: היה אדם שהגיע לרבי יואל והתחיל לספר על כל הצרות שלו, התחיל לפרט את המחלות שלו ושל אשתו והבעיות של הילדים, והחובות שיש לו, וכל הנושאים והשלטונות שרודפים אחריו, צרות קשות מאוד! רבי יואל שמע זאת והתחיל לבכות ולהצטער מאוד על אותו יהודי, הוא לקח את כל הכסף שהיה על השולחן (והיה הרבה) ונתן לאותו יהודי שיתנחם קצת, ולא רק זאת אלא הוא ביקש מכל הגבאים שהיו שם שיוצאו את כספם מהכיסים ויתנו זאת לאותו יהודי. היהודי הודה לרב והלך לדרכו. כעבור מעט זמן הגיע אחד הגבאים, וסיפר לרב שהוא גילה שאותו יהודי שהיה פה, לא היה אלא רמאי גדול, ושיקר בכל דברי הסיפורים שלו. רבי יואל הסתכל על אותו גבאי, עיניו התנוצצו, ושאל: האם באמת אותו יהודי שיקר בסיפוריו? ענה לו הגבאי: אכן, רמאי גדול הוא. חזר ואמר רבי יואל אמת שהסיפורים היו לא נכונים? ענה הגבאי: אמת. איזה יופי ושמחה גדולה אמר רבי יואל, והמשיך ואמר: לא יכולתי לחיות בידיעה שכך יהודי סובל כל כך הרבה, תודה לה' שלא היה ולא נברא אותם צרות של יהודי.

כך היה רבי יואל שאהבת ישראל אמיתית אצלו בערה בו כאש.

דוד ימלוח לעולם ועד

וַיְהִי בְּכֶן וַהֲנִהּ הוּא לֹאֵה וַיֹּאמֶר אֶל לֶבֶן מַה זֹאת עָשִׂיתָ לִּי הֲלֹא בְּרַחֵל עַבְדָּתִי עִמָּךְ וְלָמָּה רַמִּיתָנִי.

כשהגיע יעקב ללבן אמר לו שהוא יעבוד אצלו שבע שנים, ובתמורה לכך יתן לו את רחל בתו הקטנה לאשה. לבן הסכים, לאחר שבע שנים אסף לבן את אנשי עירו והסביר להם שכל הברכה בעיר הגיעה בזכות יעקב אבינו ואם הוא יתחתן עם רחל הוא יעזוב את העיר וכולם יפסידו. לכן ברצונו לרמות אותו ולתת לו את לאה, הם הסכימו לכך ובמשתה כיבו את האורות והכניסו את לאה בחושך. יעקב שחשש מזה וידע שלבן הוא רמאי, מסר סימנים לרחל. על מנת שלא אחותה לא תתבייש, מסרה רחל את הסימנים ללאה.

אחד מהפירושים שראיתי כתוב שהסיבה שרחל מסרה ללאה את הסימנים, היא מכיוון שהיא ידעה שמלאה יצא משיח צדקנו – משיח בן דוד, ולכן לה זכות הקדימה. מרחל יצא שאול המלך והוא נמשך על ידי פך, לעומת זאת מלאה יצאה יהודה ודוד שנמשכו על ידי קרן. הגימ' של המילה פך הוא 100 כמספר 'ימלוח' (1000), והמילה קרן היא בגימ' 350 כמספר 'ימלוח לעולם ועד', ולכן ידעה רחל ששאלו ימלוח, אבל דוד ימלוח לעולם ועד.

ה' יזכנו לראות נפלאות מתורתו, ונזכה במהרה ממש לראות בגילוי כבוד שמים.

זמני תפילות ושיעורים
קהילת "אור החיים הקדוש" אלעד

5:30	מניין בתנ"ך החמה
7:45	מניין שני שחרית
12:30	מנחה גדולה
15:00	מנחה קטנה
15:30	שיעור ר' אהרן הלל
16:15	שיעור מו"ר שליט"א
17:15	ערבית צאת שבת

שליחת שאלות לרב במייל:
tthakodesh@gmail.com

להקדשת העלון לרפואה, לעילוי נשמה, להצלחה, להפצת העלון בעיר מגוריהם, לקבלת העלון במייל:
a0583202638@gmail.com | 058-3202638
האזנה לשיעורים מו"ר שליט"א בקול הלשון - 073-2951232

לעילוי נשמת: נסים מאיר בן זוהרה ז"ל, ישעיהו בן חנה ז"ל, מאיר בן ליליאן ז"ל, פאני בת פדרו ז"ל. לרפואה שלמה: רבי רפאל יעקב בן שושנה, אמיר חיי בן וידה, רינה בת תמרה.

העלון
מוקדש